

Wstęp

Poniższa analiza nie stanowi odzwierciedlenia sytuacji Szkół Instruktorskich w Organizacji Harcerek ZHR. Nie jest nawet informacją o sytuacji tych szkół, których przedstawicielki przesłały wypełnione ankiety (sześć z Małopolskiej Chorągwi Harcerek, cztery z Mazowieckiej, trzy z Podkarpackiej, dwie z Lubelskiej oraz Górnośląskiej, a także po jednej z Zachodniopomorskiej i Łódzkiej). Stanowi natomiast ciekawą inspirację do refleksji nad sposobem postrzegania mocnych i słabych stron szkół oraz dobrych rozwiązań.

Pierwsza refleksja jest następująca – razem umiemy i wiemy bardzo dużo! To z czym jedne instruktorki mają problem, dla innych nie stanowi kłopotu. Możemy więc siebie nawzajem inspirować!

W niektórych odpowiedziach widoczna jest duża ostrożność, wynikająca z niedostatecznej znajomości sposobów i skutków działań chorągwi i szkoły instruktorskiej. Rodzi się pytanie na temat ewaluacji wewnątrz szkoły – czy wszystkie osoby zaangażowane w szkolenia mają wiedzę na temat kondycji chorągwi i jakości pracy szkoły? Można założyć, że jeśli każda osoba zaangażowana w szkolenie (prowadząca, osoby z kadry) będzie świadoma, jakie są potrzeby, mocne i słabe strony szkoły i chorągwi, skuteczność poszczególnych oddziaływań będzie większa. Rodzi się z tej analizy następujący postulat:

Warto opracować jeszcze lepszy system oceny pracy szkoły a do wyników należy sięgać wielokrotnie w ciągu roku i popularyzować je wśród osób zaangażowanych w szkolenia.

Życzymy Wam inspirującej lektury!

hm. Katarzyna Bieroń HR

hm. Monika Jakubowska HR

hm. Laura Rabiej HR

Zwykle osoby zaangażowane w szkolenie są jednocześnie aktywnymi instruktorkami w Chorągwi, które mają własne obserwacje, doświadczenia, itd. możemy więc się spodziewać, że „czują” co trzeba zrobić. I po części rzeczywiście tak jest. Jednak obiektywizacja tej opinii i wzajemna wymiana myśli, wzbogaci wszystkich, pomoże udoskonalić kurs czy pojedyncze zajęcia, by jeszcze lepiej odpowiedzieć na faktyczne (a nie tylko deklarowane) potrzeby uczestniczek.

Poniżej znajduje się charakterystyka odpowiedzi zawartych w ankietach, z podziałem na poszczególne pytania. Nie jest to analiza statystyczna, jednak poszczególne aspekty ułożone są w pierwszych pięciu zagadnieniach w zależności od częstości występowania. Analiza odpowiedzi pokazuje ogromną różnorodność i odmiennosc w ramach całej organizacji. To, co jedne osoby zadeklarowały jako mocna strona szkoły, lub pomysł który uznały za dobry, w innej chorągwi może stanowić wyzwanie.

Analiza wyników ankiet

1) Co nam wychodzi? (np. jakie zajęcia kursowe (pwd lub phm), jakie działania związane z kształceniem- przygotowanie do kursu, zbieranie informacji o potrzebach chorągwi, praca z kadrą, podsumowanie kursów, itp.)

W odpowiedziach widać wpływ (sugerowanie się) przykładami z opisu pytania, które miały wyjaśnić sens a często stały się strukturą odpowiedzi.

Respondentki zadeklarowały, że dobre strony w ich szkołach to:

- ciekawe pomysły na zajęcia i aspekt przygody na kursie. Zostały tu wymienione: wizyty w ciekawych miejscach, wędrowki w ramach kursu lub jako forma kursu, przygotowanie przez kursantki obiadu u wybranych instruktorek, prowadzenie zajęć przez kursantki phm na kursie pwd, uczestnictwo w imprezach, mających miejsce w czasie trwania kursu, zajęcia z instruktorkami ZHP i FSH, zajęcia na temat prowadzenia zajęć, inspirujące zajęcia, zajęcia dotyczące: diagnozy współczesnej młodzieży, pracy nad stopniami, opiekuńczej próby, planowania perspektywicznego, służby Bogu, formacji)
- w dalszej kolejności wymieniano kwestie organizacyjne w tym - najczęściej - wypracowanie określonej formy kursu oraz organizacja kursu
- o połowę rzadziej, ale również często deklarowano, że w danej szkole udaje się diagnozowanie potrzeb (czasem jedynie prognozowanie ilościowe ale czasem seria wywiadów z hufcowymi, komendantką chorągwi, KI)
- następnie wymieniane były kwestie tworzenia programu na podstawie potrzeb środowiska oraz w toku burzy mózgów, praca z kadrą (również ciągłość kadry), podsumowanie kursów i ocena zajęć oraz budowanie dobrej atmosfery na kursach
- pojedyncze deklaracje dotyczyły: udziału różnych środowisk w kształceniu, współpracy z opiekunkami, zapraszanie prowadzących-specjalistów, obecność i zaangażowanie KI w działaniach kursu

2) Z czym mamy problem jako szkoła instruktorska w kontekście kursów przewodniczek i podharc mistrzyń? Jak to widzisz?

- największym problemem okazuje się brak rąk do pracy, w wielu szkołach te same osoby zaangażowane są w wiele kursów, może to grozić zmęczeniem, schematyzmem, czy zbyt małą liczbą kursów w stosunku do potrzeb,
  - dużo kłopotu sprawiają także kwestie organizacyjne - brak wypracowanej formy, terminu czy miejsca kursu, jakość merytoryczna oraz brak przygody na kursie,
  - kolejny problem dotyczył kursantek – niespełniania przez nie warunków wstępnych, zróżnicowany poziom, zbyt mała liczba oraz rezygnacja z kursu.
- Powyższe aspekty były wymieniane najczęściej. Dodatkowo pojawiały się problemy dotyczące:
- braku ciągłości pracy komend kursów,
  - prowadzenia konkretnych zajęć: misja ZHR, Personalizm chrześcijański i pedagogika BP, schematyczność niektórych zajęć,
  - niewystarczającej informacji zwrotnej,
  - braku pracy kadr kursów w okresie między kursami, niezwiązanej bezpośrednio z przygotowaniem kursu,
  - zbyt mały udział opiekunek prób w tworzeniu kursów,

- niewielkie zaangażowanie ze strony hufcowych,
- zgranie planów wszystkich kursów tak, by tworzyły spójną i logiczną całość, przez którą przyszła instruktorka przechodzi itd.

3) Jakie masz potrzeby odnośnie tego spotkania?

Kolejne pytanie ankiety dotyczyło osobistych potrzeb uczestniczki spotkania kadr kursów instruktorskich. Najczęściej wskazywano na potrzebę wymiany doświadczeń oraz inspiracji i samorozwoju; kilkakrotnie podkreślano potrzebę nowych pomysłów, będących odpowiedzią na problemy. To bardzo ogólna potrzeba, wskazująca na to, że potrzebujemy spotykać się i wymieniać opinie i pomysły. Na poziomie konkretnych potrzeb nie dało się zauważyć dominujących odpowiedzi, zwykle były to pojedyncze deklaracje:

- poszerzenie "bazy potencjalnych prowadzących"
- optymalizacja minimów kursowych,
- kurs jako odpowiedź na problem w środowiskach
- przykłady obecności metody harcerskiej na kursach
- miejsce metodyki HS w kursie pwd i phm (zajęcia na ten temat, ale może nie tylko?)
- pomysły realizacji konkretnych zajęć na kursie (z tym, że nie wymieniono jakich)
- inspirowanie prowadzących do ciekawych form,
- praca z informacją zwrotną
- organizacja kursu z perspektywy komendantki kursu
- praca z kadrą kursu
- budowanie SYSTEMU kształcenia
- kurs jako żywe doświadczenie-nie tylko zajęcia na których poznają teorię, ale przygodą i doświadczeniem
- rozmowa o poziomach kursów w celu ujednoczenia tego, czego od kursów wymagamy
- porozmawiać o prowadzeniu zajęć, obrzędowości kursowych

4) Co mi wychodzi jako (potencjalnej) komendantce kursu?

Kolejne pytanie dało możliwość poznania mocnych stron kandydatek na komendantki kursów:

- zdecydowanie najwięcej osób oceniło, że wychodzi im organizacja kursu, czasem dodawano planowanie
- Bardzo często pojawiają się kwestie dotyczące relacji: dobry kontakt z kursantkami i (tylko nieco rzadziej) kadrą; chęć poznania kursantek, otwartość i indywidualne podejście do nich. Raz pojawiała się także praca nad postawą kursantek oraz umiejętność udzielania informacji zwrotnej. Powyższe elementy wskazują na umiejętność realizacji zasad personalizmu
- większość osób nie ma również problemu z budowaniem dobrej atmosfery na kursie, niektóre respondentki podkreślały, że dotyczy to także kadry.

Kolejne walory można podzielić na dwa bloki: cechy charakteru (postawa) i umiejętności:

- elastyczność, zaangażowanie, konsekwencja, ambicja, komunikacja, szczerść, argumentacja połączona z szacunkiem do rozmówcy
- umiejętność szukania aktualnych tematów, wykorzystanie naturalnych działań (tego co już się dzieje), patrzeć metodycznie na kurs, pisanie materiałów, sprawdzanie zadań, organizowanie puszczalskich kursów w formie wędrówek, zajęcia z inspirującymi osobami w ciekawych miejscach, przekazywanie wiedzy w praktyczny sposób, dobieranie ciekawych form zajęć do treści, konkretny sposób przekazywania tematów ideowych, światopoglądowych i zagadnień wychowawczych, budowanie koncepcji kursu, analizowanie potrzeb

Jak widać częściej wymieniano umiejętności. Nie oznacza to jednak, że potencjalne komendantki kursów posiadają więcej umiejętności niż pozytywnych cech. Zwykle bowiem mamy tendencje do krytycznej oceny swojego charakteru. I faktycznie-kolejne pytanie wywołało przede wszystkim refleksje dotyczące charakteru i postawy.

5) Czego mi brakuje?

Przebojowości, zdecydowania, terminowości, umiejętności organizacji czasu, samodyscypliny i dokładności. Mistrzostwa w planowaniu kursu, stawiania celów, analizowania sytuacji i wyciągania wniosków. Dyscypliny w działaniach po kursie (podsumowanie, opinie, sprawozdania). Umiejętności pracy z kadrą, egzekwowania realizacji zadań, dzielenia obowiązków, doświadczenia. Umiejętności reakcji spontanicznej i zgody na to, że nie zawsze idzie zgodnie z moimi oczekiwaniami, otwartości. Szerszej perspektywy w odniesieniu do kursantek. Cierpliwości i wytrwałości w poszukiwaniu rozwiązań, karność. Pewności siebie, dystansu. Konsekwencji w działaniu i realizowaniu zaplanowanych rzeczy.

Sporadycznie pojawiały się aspekty dotyczące organizacji czy konkretnych pomysłów na zajęcia (opisane powyżej).

6) Skąd wiesz jakie cele postawić przed kursem?

Jedno z pytań dotyczyło sposobów zbierania informacji, które ukierunkują formułowanie celów kursu. Tym razem ukazane odpowiedzi, nie odzwierciedlają tego, jak często się pojawiały (kolejność przypadkowa).

Wszystkie odpowiedzi połączone ze sobą dają rzetelną podstawę do określenia celów kursu. Oczywiście, jakość diagnozy zależy nie tylko od stosowania wielu źródeł ale i od tego jak je wykorzystamy (czy będzie to ankieta do hufcowych, czy rozmowa? Pytamy kursantki jakie mają oczekiwania wobec kursów czy również rozmawiamy o nich samych? Itd.)

- z obserwacji działania chorągwi (stały kontakt z hufcowymi)
- z własnych doświadczeń (moich i członkiń kadry)
- z rozmów z kursantkami
- z rozmów z hufcowymi, ankiet i opinii
- z rozmów z komendą
- sytuacji w drużynach i środowiskach

- aktualnych problemów w chorągwi
- wskazówki jaką jest minimum kursu
- opis kompetencji (wymagania na stopnie)
- z arkuszy wizytacji
- z planów pracy kursantek
- z doświadczeń poprzednich kursów
- z pracy w KI
- z ogólnej orientacji w tym, jakie są kursantki
- z rozmów z komendantkami kursów metodycznych, na których były dziewczyny
- z ewaluacji kursów poprzednich
- z ogólnej misji Szkoły Instruktoerek
- zwykle znam kursantki
- myślę o tym jakie instruktorki chcę mieć w chorągwi
- patrzę na całą chorągiew i zastanawiam się, jakie mamy braki
- z własnych doświadczeń jako komendantki

7) Jaką przestrzeń na kursie oddajesz hufcowym i opiekunkom? Jaki jest ich udział?

Hufcowe:

- są w kadrze kursu
- prowadzą zajęcia
- zgłaszają na kurs
- z opinii pisanych przez hufcowe tworzone są cele kursu/indywidualne cele/zadania dla kursantek
- kursantki sprawdzają plany pracy otrzymane od hufcowych

Opiekunki jeśli nie są hufcowymi raczej nie są angażowane w ogóle. Pojawił się tylko jeden pomysł na udział opiekunek w ognisku współprowadzonym przez kursantki kursu phm o dylematach etycznych instruktorki. Kursantki przygotowują swoje wątpliwości odnośnie wybranego dylematu etycznego, z jakim się spotkały. Przed ogniskiem konsultują dylemat z autorytetem, specjalistą i omówione wnioski prezentują na kursie. Opiekunki mają możliwość włączenia się w dyskusję oraz poznania swojej podopiecznej w działaniu. Termin ogniska jest konsultowany wcześniej z opiekunkami, by mogły wziąć w nim udział.

(Małopolska – hm. Hanna Tucznio HR)

Drugim pomysłem planowanym na przyszły kurs jest współprowadzenie zajęć opiekunki i podopiecznej podczas kursu. Pomysł z Podkarpackiej Szkoły Instruktoerek – hm. Anna Stasik HR)

8) Jak przejawia się przygoda na kursie?

Przez przygodę rozumiemy przede wszystkim aktywność turystyczną, ruch w przestrzeni. Zapewne dostarcza to najwięcej sytuacji nieprzewidywalnych, a przygoda ma to do siebie, że nie da się jej zaplanować, ona się wydarza. Poza kajakami, górami, rowerami, łódkami, ścianką wspinaczkową i parkiem linowym pojawiają się także:

- zadanie zespołowe kursu (np. przygotowanie święta chorągwi, rocznicy 11 listopada, gry kategoryzacyjnej, numeru Krajki, spotkania instruktorek)
- harce kursu
- mieszkanie w chacie (piec, rąbanie drewna, woda w studni, przygotowanie posiłków, zaopatrzenie piesze)
- zajęcia prowadzone przez kursantki w dwójkach
- żywienie opracowane i przygotowane przez kursantki
- odwiedziny instruktorek w ich domach
- wyjście do sauny i do karczmy

Przygoda może odwoływać się do puszczaństwa i naturalności – im więcej zależy od nas, a nie tylko od kadry i jest zaplanowane wcześniej – tym więcej przestrzeni na doświadczenia współpracy, radzenia sobie, uczenia się od siebie, odkrywania swoich potencjałów. Współcześnie częściej kadra pełni rolę organizatorów kursu, a nie prawdziwej kadry, która prowadzi i dzieli się swoim doświadczeniem podczas wspólnych działań. To kadra zapewnia logistykę i program kursu, przez co kursantki stają się odbiorcami kursu. Doświadczeniami zaś w głównej mierze dzielą się prowadzący, przyjeżdżający na kilka godzin do kursu, zaburzając jego strukturę, płynność, spójność. Ten model kształcenia sptyca możliwości doświadczenia przygody. Są jednak przykłady rozwiązań kursowych, które świadczą, że można inaczej (KONKRET: kurs Chata Warszawskiej Szkoły Instruktorek i system biwaków kursowych Pomorskiej Szkoły Instruktorek)

9) Jak zapewniasz ciągłość kształcenia na etapie prowadzonego kursu?

Doświadczenie kursu powinno być spójne z całą drogą kształceniową kursantki – z działaniami hufcowej, komendy, opiekunki, pozostałymi kursami. Komunikacja między tymi instytucjami potrzebuje wypracowania rozwiązań i praktyk. Dotychczasowe rozwiązania opierają się na:

- udziale kursu w wydarzeniach chorągwi
- odwoływaniu się do wiedzy i doświadczeń kursantek przy planowaniu kursu i prowadzeniu zajęć
- uwzględnieniu w planie kursu zadań/celów z prób na stopnie kursantki
- pomyśle, by przy planowaniu kursu czytać opinię o kursantce po poprzednim kursie

10) Jaki temat dyskusji kursowej zapadł Ci w pamięć?

Dyskusje na kursie są szansą na lepsze poznanie się, na aktywny udział kursantek, na poszerzanie świadomości, na angażujące emocje. Wartością dodaną są dodatkowe formy wykorzystane przy dyskutowaniu. Przykłady z kursów pokazują, że można wykorzystać prawie zawsze próby na stopnie kursantek (Harcerki Rzeczypospolitej). Dobrze wyjść od potrzeb kursantek – zapytać je o czym chciałyby dyskutować, wydobyć od nich kontrowersje, wątpliwości, jakie mają. Inspiracją są tematy opracowane przez Lubelską Szkołę Instruktoerek oraz poniższe zgłoszone przez uczestniczki warsztatów:

- odchodzenie z harcerstwa
- jak i po co mówimy o historii w harcerstwie?
- celowość kursu przewodniczek
- patriotyzm i zagrożenia stojące przed naszym państwem
- gdzie jest dobro w rozwiązywaniu drużyny?
- jaka jest strategia ZHR?
- alkohol i współżycie pozamałżeńskie w kontekście wartości
- jakie są przyczyny aborcji?
- jakie są różnice w stopniach męskich i żeńskich? Czy wynikają tylko z różnicy płci?
- po co jechać na samodzielny, żeński obóz?
- jaki jest sens kategoryzacji, co jest jej wartością a co zagrożeniem?
- czy wynagradzać finansowo za organizację obozu?
- od narzekania do działania: jak przejść od tego, co nam się nie podoba do zmiany. Czy wszystko od nas zależy?

11) Zajęcia, które sprawiają nam trudności, są wyzwaniem (w zakresie tematu, formy lub rozumienia ich celowości).

- misja ZHR a misja osobista
- personalizm chrześcijański
- charakterystyka młodzieży
- wychowanie religijnego

12) Zajęcia, które zainspirowały kursantki:

- o hufcu (MSI, LSI)
- o próbie pwd (MSI)
- o innych organizacjach harcerskich (MSI, WSI)
- zadania szczepu i hufca (MSI)
- historia (MSI)
- warsztaty HS (MSI)

- służba całym życiem (GSI)
- organizacja obozu – odpowiedzialność (GSI)
- sprawdzanie realnych planów pracy (MSI)
- prowadzenie warsztatów dla siebie samych (MSI)
- o zmienianiu własnej organizacji (MSI)
- symulacja Zjazdu Okręgu (WSI)
- zajęcia w miejscach związanych z tematem (WSI)
- charakterystyka młodzieży (WSI)
- współpraca zagraniczna (GSI)
- Podstawowe zasady wychowania harcerskiego (LSI)
- integralne wychowanie osoby (LSI)
- o byciu opiekunką (LSI)
- organizacja czasu (LSI)
- ewaluacja działań (LSI)
- udział w imprezie w klubie (WSI)
- organizacja obozu (PSI)
- DKF w trakcie kursów (PSI)
- gra miejska śladami instruktorek (MSI)
- mapa harcerskiego Krakowa (MSI)
- poznanie 4 ważnych postaci dla chorągwi (MSI)
- służba (WSI)
- dyskusja prolife (ŁSI)
- wyczyn (ŁSI)
- personalizm chrześcijański (ŁSI)
- sylwetka instruktorki (ŁSI)

*PSI – Podkarpacka Szkoła Instruktorek

13) Jakie zajęcia zrealizowałyście na kursie spoza minimum?

Warto sobie zadać pytanie od czego zaczynamy planowanie kursu? Czy wychodzimy od potrzeb kursantek, chorągwi i naszych własnych przekonań, czy raczej do punktów z minimum dobieramy prowadzących? Mam nadzieję, że wybieramy pierwszą opcję siadając z kadrą kursu przed białą kartką z flamastrem tworząc mapę mentalną naszego wymarzonego kursu, a minimum staje się materiałem, który może nas zainspirować do dodania nowych treści.

Taka kolej rzeczy pozwala nam na zdecydowanie, które elementy/tematy kursu są dla nas najważniejsze i powinny być na pierwszym miejscu, bo tego wymaga potrzeba. Możemy sobie to dzięki temu lepiej uświadomić (bo jak o czymś nie pomyślałyśmy planując kurs być może jest to temat, który trzeba poruszyć, ale w mniejszym stopniu/wymierzę czasowym), a hasła zapisane na białym papierze są nasze, zrozumiałe, jasne, ważne i potrzebne.

I tak spoza minimum realizujemy następujące kwestie:

- zadanie zespołowe dla chorągwi (np. stworzenie strony internetowej chorągwi, gry na 11 listopada)
  - zajęcia nawiązujące do rozwoju indywidualnego: zainteresowania - przedstawienie i wzajemna nauka talentów, jakie posiadają kursantki, określanie swoich predyspozycji w pracy zespołu
  - zajęcia o programie chorągwi
  - giełda inspiracji - spotkania po 15 min z instruktorkami na różne tematy, w których mają coś wyjątkowego do przekazania
  - poszerzenie tematów wychowawczych, np. "jak rozmawiać?", "problemy psychologiczne dzieci i młodzieży", rozwiązywanie problemów wychowawczych
  - stałe punkty dnia: baza zabaw oraz zajęcia dotyczące samopoznania i rozwoju osobistego
  - działania z opiekunką/ opieka nad stopniami
  - harcerstwo starsze
  - wyczyny
  - światopoglądowe dyskusje
  - kontakt z rodzicami, szkołą i parafią
- Na kursie przewodniczek:
    - organizacja czasu, organizacja własnej pracy, zajęcia o planowaniu długofalowym, o tym jak będą wyglądać ich drużyny za trzy lata, co kursantki będą robić w harcerstwie za trzy lata.
    - współpraca z NGO
    - kwestie finansowe
    - gra miejska
    - harce
    - zajęcia o wychowaniu religijnym w drużynie, ale w sposób pośredni (tak też były przeprowadzone całe zajęcia)
  - Na kursie podharcmistrzyń:

- zajęcia o kształceniu (przygotowywanie planu przykładowych zajęć na kurs pwd i w miarę możliwości przeprowadzenie ich)
- historia w pracy harcerskiej (i w ogóle w ZHR)
- wizyta na wystawie world press photo
- zajęcia na temat wizytacji
- zajęcia na temat działania samorządu lokalnego
- zajęcia dotyczące problemów z terminowością
- zajęcia: szczep a hufiec
- zajęcia kursantek (czytelnictwo, prace manualne, kultura)

14) W jakiej formie i komu udzielasz informacji zwrotnej po kursie? Jaka jest treść tych informacji?

Informacja zwrotna służy rozwojowi. Uczymy się wiele od innych, bo są nam w stanie pokazać to czego sami nie dostrzegamy. Zarówno udzielanie informacji zwrotnej jak i jej przyjmowanie jest czymś co wymaga stałej pracy z naszej strony i stanowi nie lada wyzwanie.

Mamy następujące przykłady:

JAK?

- pisemna informacja na temat każdej kursantki, która zawiera treści związane z zachowaniem, postawą, uczestnictwem, podsumowaniem wykonania zadań, pracy na kursie, zaobserwowanych mocnych stron kursantki i obszarów, nad którymi warto pracować, sugestie dotyczące dalszego rozwoju, pisana wspólnie przez kadrę kursu
- opinia dla kursantek w formie pamiątki
- pisemna informacja zwrotna dla prowadzących zajęcia (ewaluacja zajęć oraz spostrzeżenia kadry)
- osobista informacja zwrotna dla kursantki (rozmowy indywidualne w trakcie i pod koniec kursu)
- osobista informacja zwrotna dla kadry (najlepiej każdego dnia) oraz po kursie

DO KOGO TRAFIA PISEMNA INFORMACJA NA TEMAT KURSANTKI?

- przekazywana jest kursantce, jej opiekunce, kadrze, hufcowej, komendantce szkoły instruktorek i KI

KTO DOWIADUJE SIĘ O TYM CO DZIAŁO SIĘ NA KURSIE?

- w czasie spotkania rady chorągwi przedstawia się wnioski z kursu

15) W jakim gronie dokonujesz ewaluacji kursu/ Waszych działań?

Ewaluacja działań pozwala na sprawdzenie, czy i w jaki sposób nasze cele zostały osiągnięte. Podsumowując odpowiedzi i łącząc je ze sobą możemy stworzyć kompleksowy model ewaluacji:

1. etap - całym kursem (dot. zarówno ewaluacji w trakcie kursu jak i po jego zakończeniu, kursantki wypełniają ankiety dotyczące zajęć, ale też podsumowujące cały kurs, codzienne podsumowania dnia z kursantkami),
2. etap w gronie kadry (w kadrze prowadzona jest bieżąca i podsumowująca ocena kursu),
3. etap - pisemne sprawozdanie do komendantki SI i komendantki Chorągwi (omówienie),
4. etap – przekazanie wniosków do komendy chorągwi, KI.

16) Czym możesz zainspirować kursy instruktorskie z innych chorągwi? (np. elementy puszczańskie, przygody, rozwiązania programowe, rozwiązania metodyczne). Opisz pokrótce, a na wyjazd przywieź zdjęcia, gadżety, filmy, jakimi możesz się podzielić

Co nam wychodzi?

- miejsca, obrzędowość, tematyka zajęć, dobre zielone jedzenie
- wędrowną formą kursu przewodniczek
- warsztaty prowadzone przez kursantki dopasowane do ich studiów/umiejętności
- rozmowy indywidualne przed kursem (arkusz pytań)
- latarenki z cechami podharc mistrzyń
- ognisko z opiekunkami
- kurs w górach
- zajęcia podczas wędrówek
- swobodna atmosfera na kursie (to podstawa czerpania wiedzy:))
- pomysł na służbę na kursie (u nas np. kolędowanie w OPS)

- codzienne wieczorne dyskusje z kursantkami o: instruktorka - chrześcijanka?, o przestrzeganiu 10 PH, oddzielnie o czystości przedmałżeńskiej)
- budowanie więzi z kursantkami:)
- „mini zjazd okręgu”- kadra i kursantki przedstawiają zjazd. Zauważalny jest szczególnie wśród młodych instruktorek brak wiedzy i świadomości tego czym jest zjazd/ zbiórka wyborcza, czego dotyczy. Nie rozumieją poszczególnych punktów obrad i nie potrafią się w tym odnaleźć. Stworzenie "przedstawienia" umożliwi im bez stresu zadawać pytania i "przećwiczyć" to spotkanie.
- samodzielny kurs przewodniczek (domek, las i nikogo więcej wokół - niesamowita atmosfera, zero rozpraszaczy, można było skupić się na celu)
- zadania kursowe, np. przygotowanie dyskusji
- wieczór refleksji "czy chcę być instruktorką?" (różne formy)
- obiady u instruktorek
- udział w imprezie w klubie
- propozycje ćwiczeń dot. rozwoju osobistego kursantki
- kursy przewodniczek i podharc mistrzyń organizowane jako zgromadzenie (prowadzenie zajęć na kursie pwd przez kursantki phm)
- przygotowywanie harców dla kursantek
- wykorzystywanie możliwości jakie daje okolica, organizowanie DKFów w czasie kursów
- zadanie zespołowe dla kursantek: stworzenie wirtualnej harcerskiej mapy Krakowa
- przygotowanie przez kursantki kursu przewodniczek biwaków kursowych pod względem organizacyjno-programowym
- kurs jako całościowa koncepcja

Opisy dobrych praktyk kursowych

Organizowanie biwaku przez kursantki kursu przewodniczek, Pomorska Szkoła Instruktoerek

opracowała phm. Barbara Hajduk HR

Już od 3 lat organizujemy kurs pwd w formie dwóch biwaków. Pierwszy normalnie przygotowuje kadra, a drugi pod względem kwatermistrzowskim (i czasem odrobinę programowym) kursantki.

Założenie powstało ze względu na chęć aktywizacji kursantek. Chodzi nam przede wszystkim o praktykę (umiejętność znalezienia miejsca, załatwienia dojazdu, policzenia kosztów, ustalenia jadłospisu oraz w rezultacie także podziału zadań).

Jak?

1. Na pierwszym biwaku zastępy dowiadują się, że każdy z nich musi przygotować następny biwak. Konieczne jest:
  - znalezienie i wstępne zarezerwowanie miejsca,
  - zorganizowanie dojazdu (bilety grupowe, samochody itp.),
  - przygotowanie jadłospisu,
  - policzenie preliminarza,
  - przygotowanie programu na 2h zajęć (np. podzielenie się jakąś swoją umiejętnością, zwiedzanie czegoś, kulig),
  - przeczytanie rozporządzenie MEN i sprawdzenie czy termin, w którym jest kurs podlega zgłoszeniu w Kuratorium (u nas zwykle podlega).
2. Do wyznaczonego terminu zastępy wysyłają kadrze dokładnie zaplanowany przez siebie wyjazd. O której jest transport, ile jedzie, o której jesteście na miejscu, co jedzą, gdzie zostaną zrobione zakupy, jak wygląda preliminarz, podział zadań itp.
3. Po uzyskaniu wszystkich kompletnych danych od każdego zastępu, kadra wybiera „wygrany” projekt i powiadamia kursantki. Zadaniem wygranego zastępu jest podzielenie zadań między wszystkie zastępy i czuwanie nad przebiegiem organizacji wyjazdu. Pozostałe zastępy odwołują wstępnie zarezerwowane miejsca noclegowe.

Naszymi założeniami było nie ingerowanie zbyt w przebieg przygotowań (o ile były one zgodne z bezpieczeństwem). To znaczy sprawdzałyśmy jakość zgłoszenia do KO, ale np. nie kontrolowałyśmy ilości i jakości zakupów (czego nie kupią, będą musiały wymyślać na miejscu itp.)

Każdy zastęp dostawał od kadry informację zwrotną na temat projektu, np. że preliminarz nie zamyka się finansowo, że na skm można kupić bilety grupowe, że we wsi nie będzie sklepu, by kupić mięso na obiad itp.

Po pierwszym kursie, gdzie wprowadziłyśmy takie zadanie grupowe miałyśmy takie wnioski:

- wszystkie zastępy przejrzały Rozporządzenie Ministra Edukacji i dały znać, że wyjazd musi być zgłoszony oraz jakie potrzebne są na nim dokumenty
- jadłospis wydawał się stosunkowo łatwym zadaniem, ale nie wszystkie zastępy ułożyły zróżnicowane jadłospisy (przez 4 dni makaron z czerwonym sosem?) – należy zwrócić na to uwagę
- kursantki bardzo słabo poradziły sobie ze zrobieniem preliminarza (zapominały policzyć transportu w obie strony, źle sumowały itp.) – więc przygotowałyśmy im plik w excelu, który sam się liczy
- wszystkie zastępy załatwiły nocleg – prywatny domek (darmowy nocleg), szkoła Salezjańska w Rumii (darmowy nocleg), Szklany Zamek (drogo, ale można odpracować), szkoła w Wejherowie

- wygrany zastęp równo podzielił pracę między zastępami
- wygrany zastęp wpadł na pomysł, by przygotować przed kursem wszystkie obiady (usmażyć kotlety, zawekować w słoiku kurczaka w sosie serowym itp.) oraz przygotować na dwie pierwsze kolacje sałatki. Każdy zastęp dostał do przygotowania jeden posiłek, a na samym kursie gotowałyśmy tylko makaron, ryż itp.

Zadanie między biwakowe polegające na organizowaniu biwaku przez kursantki wydaje nam się dobrym i ciekawym pomysłem. Kadra ma trochę wytchnienia, a kursantki w praktyce pokazują co umieją a nad czym trzeba jeszcze popracować. Dodatkową wartością jest to, że kursantki tworzą wraz z kadrą kurs i czują się za niego odpowiedzialne.

Kurs przewodniczek "Chata", Warszawska Szkoła Instruktoerek

Kurs przygotowały: hm. Maria Sulewska HR, phm. Aleksandra Jaromin HR, phm. Bogumiła Koprowska HR, phm. Ewa Druzgalska HR

Głównym założeniem kursu jest pokazanie ram wychowywania w ZHR – tych podstaw, w ramach których każda instruktorka może dobrać cele i metody odpowiednie dla jej podopiecznych. W każdym domu, w każdej rodzinie panują pewne zasady, które umożliwiają koegzystencję – wspólne bycie razem. Nasza „Chata” też ma być takim domem, a zasady panujące w niej i w ZHRze planujemy przekazywać podczas kursu. Zależy nam na szczerych rozmowach, przykładzie własnym, takim instruktorskim „byciu razem”. Z jednej strony chcemy stworzyć atmosferę wolności – w której każdy może się swobodnie wypowiedzieć, nie krępować, wiedzieć, że nie ma „złych pytań” – z drugiej mamy nadzieję, że suma naszych doświadczeń (zarówno kadry jak i reszty kursantek) pozwoli rozwiązać wszelkie wątpliwości, zainspirować, nakierować. Chcemy pokazać, że można zadawać pytania, na pewnym etapie także kwestionować pewne zasady, szukać odpowiedzi, drążyć a nie tylko przyjmować coś „na wiarę” lub „bo tak trzeba”. Wieczorne ogniska, wycieczki na szlaku, wspólne szykowanie posiłków mogą być momentami wielu dyskusji, odkrywania czemu mamy postępować zgodnie z Prawem Harcerskim, jak wychowywać personalistycznie, jak ogólne metodyczne zasady przekładają się na konkretną drużynę, konkretną harcerkę. Chata będzie tylko dla nas – nikt nie będzie nam zakłócał naszego pobytu, dlatego da nam to wiele momentów na wymianę doświadczeń i wzajemną inspirację. Mamy nadzieję, że dzięki rozmowom w „Chacie” każda kursantka składając Zobowiązanie Instruktorskie będzie wiedziała dokładnie czego się podejmuje ;) Choć kurs będzie trwał tylko cztery i pół dnia, chcemy żeby był to czas bardzo intensywny. Planujemy wrócić do korzeni harcerskich i przypomnieć o co w tym wszystkim chodzi. Każda z nas (członki kadry) zaobserwowała, że drużynowe często powielają działania swoich poprzedniczek, szukają atrakcyjnych form (np. kajaki, biegówki, geocaching) mających przyciągnąć harcerki do drużyny, ale w ramach regularnej pracy z drużyną nie wiedzą co z nią robić. Nie umieją stawiać celów, nie umieją pracować indywidualnie i wychowawczo. Wiele prostych odpowiedzi na to co robić z drużyną, mnóstwo praktycznych porad jak wychować np. do punktualności znajduje się w literaturze, do której niestety rzadko kiedy się sięga. Chcemy by „Podstawowe zasady wychowania w ZHR” oraz różne myśli zaczerpnięte z publikacji Baden-Powella przewijały się przy licznych okazjach. Mamy nadzieję „odczarować” harcerskie książki i pokazać ile przydatnych informacji można w nich znaleźć, i, że „harcerską Amerykę” ktoś już przed nami odkrył i opisał. Dni kursowe będą podzielone między główne działy – RUCH, IDEA, METODA,

ORGANIZACJA (dział PROGRAM mamy nadzieję, że został szeroko omówiony na kursach metodycznych). Z naszych doświadczeń wynika, że mnogość prowadzących, zajęć i tematów często powoduje w głowach kursantek przede wszystkim zamęt. Posegregowanie zajęć w ramach głównych tematów ma pomóc kursantkom odnaleźć się w harcerskiej i instruktorskiej rzeczywistości – pomóc im zrozumieć co umieją, co wiedzą, jak jedne rzeczy łączą się z innymi. Jako, że uważamy, że podstawą naszych działań powinna być idea – którą dobrze rozumiemy, znamy i czujemy to zadaniem przedkursowym będzie przeczytanie oficjalnego komentarza Prawa Harcerskiego (napisanego przez Hausnera) i zastanowienie się nad tym co było w nim zaskakujące, z czym się nie zgadzamy, czego w nim brak.

Nasza obrzędowość nie będzie rozbudowana – podstawą będzie sama chata, w której będziemy mieszkać. Żebyśmy czuli się tam dobrze, żebyśmy czuli, że tworzymy pewną całość (choć złożoną z naszych różnorodnych charakterów i doświadczeń) to wspólnie uszyjemy obrus, na którym będziemy jadły wszystkie posiłki. Zadaniem przedkursowym będzie przygotowanie kwadratu materiału. Każda kursantka wybierze sobie dowolny materiał, kolor, fakturę, a na nim naszyje/namaluje/wyhaftuje coś, co będzie ją symbolizować, mówić o jej zainteresowaniach czy pasjach. W drodze na kurs (w pociągu) będziemy zszywać kwadraty tak, by powstał obrus. Poza tym każda kursantka zabierze ze sobą stoik przetworów, które z jednej strony będą podziękowaniami dla prowadzących, a z drugiej (te, które nam zostaną) umilą nam pobyt w chacie. Piosenką kursową będzie piosenka „Dom w górach”. Będzie nam towarzyszyć podczas ognisk czy wspinania się do chaty. Na początku, każda kursantka dostanie notesik z logo kursu, z personalizowaną dedykacją, w którym będzie mogła zapisywać różne inspiracje i przemyślenia.

CELE:

- a. Kształtowanie świadomej decyzji o byciu harcerką i instruktorką (trudne tematy, wyjaśnienie wątpliwości, wytłumaczenie roli instruktorki)
- b. Usystematyzowanie wiedzy wychowawczej (omówienie „Podstawowych zasad wychowania w ZHR, zgłębienie różnych metodyk, pokazanie metody harcerskiej i jej środków)
- c. Rozwinięcie umiejętności planowania pracy wychowawczej (stawiania celów, dobierania do nich form, pracy ze stopniami; wzajemna inspiracja)
- d. Pokazanie prawnych i organizacyjnych stron bycia harcerką i instruktorką
- e. Pogłębienie zrozumienia idei harcerskiej (żywe rozumienie Prawa, Przyrzeczenia, Zobowiązania, kwestii służby Bogu, Polsce i bliźnim)
- f. Pokazanie spektrum możliwości działania w harcerstwie na różnych, nie tylko „standardowych” (drużyna, hufiec) polach; możliwości współpracy wewnątrz organizacji

Lista tematów do dyskusji na kursie przewodniczek, Lubelska Szkoła Instruktoerek

zebrała hm. Justyna Kańczugowska HR

Poniższe tematy są podejmowane na kursach przewodniczek (dyskusje przygotowują kursantki w ramach zadania kursowego):

1) Czy harcerstwo jest nowoczesne?

- czy istnieją elementy metody , które wymagają zmiany , unowocześnienia.
- czy istnieją formy pracy (nowoczesne), które mogłyby być wykorzystane w harcerstwie, a nie są?
- czy ideały wyznawane przez harcerki są nadal aktualne?

2) Harcerskie „wychowanie do życia w rodzinie”- jak rozumiemy to pojęcie?

- czy w harcerstwie mówi się za dużo czy za mało o relacjach damsko- męskich?
- czy sposób w jaki przekazujemy te treści jest właściwy?
- wychowanie do czystości

3) Co to znaczy być wychowawcą (instruktorką)?

- czy instruktor musi być krystaliczny w życiu codziennym, czy instruktor może się pomylić?
- na ile instruktorka swoją postawą może wpłynąć na swojego wychowanka?
- jak kształtować swoją postawę?

4) Jak daleko instruktorka może ingerować w życie religijne harcerek?

- niewierząca harcerka w drużynie.
- elementy duchowe w planie pracy gromady, drużyny harcerek, wędrowniczek.
- praca ze stopniami a duchowość.

5) Współpraca z poszczególnymi pionami Organizacji Harcerzy.

- czy są akcje, które należy robić razem z konkretnym pionem?
- czy są akcje, których na pewno nie należy robić razem?
- czy brak koedukacyjnych jednostek w ZHR ma sens?

6) ”Kształcenie ustawiczne”- jak instruktorka ma się rozwijać?

- jakie narzędzia są przydatne w pogłębianiu swojej wiedzy i samowychowaniu?
- co robić dalej po kursie przewodniczek?
- czy instruktorka może zakończyć zdobywanie stopni na poziomie stopnia przewodniczki i wędrowniczki?

7) Świadomość obywatelska instruktorki

- czy i na ile instruktorka powinna orientować się w sytuacji politycznej?
- czym kierować się dokonując decyzji podczas głosowania?
- instruktor jako współtwórca społeczeństwa obywatelskiego

8) Wizerunek instruktorki

- kiedy instruktorka powinna dbać o swój własny wizerunek?
- czy od instruktorki należy wymagać więcej niż od innych?
- wizerunek instruktorki na portalach internetowych

9) Dobrowolność a poczucie odpowiedzialności i obowiązku

- czy posłuszeństwo przełożonym pozwala nam zachować wolność?
- czy powinno się podejmować funkcje jedynie z poczucia obowiązku?
- jak odmawiać i jak przyjmować odmowę?

10) Priorytety dla instruktorki - dom, szkoła, harcerstwo?

- czy zaniedbywanie nauki na rzecz harcerstwa jest słuszne? wiemy, że nie, ale dlaczego ciągle tak robimy? jak znaleźć złoty środek?
- kiedy mamy prawo wymagać od innych, aby stawiali obowiązki harcerskie na pierwszym miejscu?
- zaniedbywanie własnych obowiązków domowych i rodzinnych na rzecz służby dla innych

11) Indywidualność w wychowaniu harcerskim

- czy możliwe jest indywidualne podejście w bardzo licznej jednostce?
- czy nie unikamy delegowania zadań z obawy przed popełnieniem błędów bądź gorszą jakością wykonanego zadania?
- czy wymagania na stopnie pomagają czy przeszkadzają w rozwoju indywidualnym?

Kurs podharc mistrzyń "Watra 2012", Małopolska Szkoła Instruktoerek

Kurs przygotowały: hm. Laura Rabiej HR, phm. Hanna Tucznio HR, phm. Małgorzata Widlińska węd.

Zależy nam, żeby kurs podharc mistrzyń, był Naszym kursem, który wspólnie tworzymy, gdzie oddziałujemy na siebie, uczymy się od siebie i wspólnie działamy. Podharc mistrzyni to instruktorka, która działa w zespole, która wykorzystuje swoje mocne strony i uczy się od innych, która dzieli się swoim doświadczeniem i jest otwarta na inną perspektywę. Kurs nie jest miejscem, gdzie spotkasz ludzi od siebie mądrzejszych, którzy Ci wytłumaczą jak rozwiązać różne problemy – lecz jest miejscem, gdzie będziesz mogła spotkać inne doświadczenia, które umiejętnie wykorzystane pomogą Ci rozwinąć siebie, więcej zrozumieć i samodzielnie stawić czoła napotkanym trudnościom. Jest też miejscem, gdzie Twoje mocne strony są ważne, bo mogą przydać się komuś

innemu. Jest miejscem spotkania z instruktorkami, które w przyszłości mogą stać się Twoim zespołem. Rozpoczyna się Twój czas spotkania i poznawania. Siebie i innych.

Do zbudowania Watry konieczny jest materiał – suche drewno, trochę kory, dobre miejsce. Budowanie watry trzeba zacząć od poszukiwań i przygotowań. Zanim się spotkamy przygotuj się wykonując poniższe zadania:

Zadanie metoda:

Zdiagnozuj aktualne problemy w środowisku Twojego działania (chorągiew, hufiec), przedstaw 3 wybrane do końca czerwca Laurze Rabiej. Wspólnie wybrany jeden problem przełóż na język metody harcerskiej i zaproponuj własne rozwiązania. Uzasadnij ważność wybranego problemu oraz przygotuj się do oceny i dyskusji w gronie kursu. Zadanie do oddania pisemnie w dniu 30 lipca 2012.

Zadanie spotkanie:

Zastanów się nad problemem etycznym, moralnym, ideowym, który dostrzegasz w swoim otoczeniu. Wybrany problem przedyskutuj ze swoją opiekunką. Znajdź osobę, która jest autorytetem w tej dziedzinie, spotkaj się z nią i porozmawiaj. Wnioski, pomysły, inspiracje, nowe spojrzenie wyniesione z rozmowy przedstaw na wyjeździe kursowym we wrześniu.

Zadanie działanie:

Rozpoznaj potrzeby i potencjał Twojego środowiska lokalnego. Nawiąż kontakt z dwiema nowymi dla Ciebie instytucjami i ustal konkretny i osobę, z którą poczynisz ustalenia możliwej współpracy. Potraktuj kontakt odpowiedzialnie – nie obiecuj niczego, czego nie jesteś w stanie później zapewnić – zaznacz, że to badanie potrzeb i możliwości na przyszłość. Rezultaty Twojego zwiadu rozpowszechnisz pod koniec września wśród instruktorek.

Zadanie obserwacja:

Odwiedź zbiórkę zastępu drużynowych z innego hufca. Obserwuj, pytaj, poznaj. Porozmawiaj z jedną z drużynowych na jeden wybrany temat:

1. Jej oczekiwań względem opiekunki próby przewodniczki.
2. Oczekiwań względem wizytatorki.
3. Oczekiwań względem programu pracy hufca.

Wnioski przedstawiś w październiku.

Z każdą kursantką przed kursem spotyka się jedna osoba z kadry na indywidualnej rozmowie w oparciu o poniższy zestaw pytań. Odpowiedzi służą dopasowaniu zadania grupowego (zajęcia z specjalizacjach instruktorskich) i zespołowego, dostosowaniu zajęć do oczekiwań i potrzeb kursantek, dają szansę na poznanie kursantek, ich mocnych i słabych stron, stanowią oswojenie z kursem na wstępie, są dopełnieniem informacji przesłanej przez opiekunki.

1. Jaki jest Twój kierunek studiów i inne specjalizacje wynikające np. z pracy lub pasji?
2. Jaka jest twoja specjalizacja harcerska i instruktorska?

3. Czy masz jakieś wątpliwości lub oczekiwania odnośnie kursu podharc mistrzyń?
4. Czego na kursie chcesz się dowiedzieć na temat stopnia podharc mistrzyni, aspektów pracy metodycznej, działania ZHR lub innych dziedzin?
5. Co Cię męczy i irytuje w Twoim otoczeniu harcerskim, co chciałabyś zmienić?
6. Co chciałabyś zrozumieć na kursie? Czy stawiasz sobie pytania na które chcesz znaleźć na kursie odpowiedzi?
7. Jaki masz talent?
8. Jakie są twoje mocne/słabe strony?
9. Czy mogłabyś polecić jakąś książkę rozwojową dla innej przewodniczki (dowolnego rodzaju)?
10. Czy byłaś kiedyś na wizytacji?
11. Czy masz prawo jazdy oraz możliwość wypożyczenia samochodu?
12. Czy masz jakieś ograniczenia terminowe (lub inne mogące wpłynąć na organizację kursu np. wegetarianka, problemy zdrowotne)?

Misja indywidualna z misją ZHR, Lubelska Szkoła Instruktoerek

opracowała hm. Katarzyna Kańczugowska HR

I. Jaka jest ta misja i czy ją znamy?

MISJA ZHR

Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej to wspólnota przyjaciół – dzieci, młodzieży i dorosłych, która w oparciu o wartości chrześcijańskie, poprzez przykład własny instruktoerek i instruktorów harcerskich, pracę nad sobą, służbę, przygodę oraz inne elementy metody harcerskiej wychowuje człowieka pełnego radości życia, odpowiedzialnego za Polskę i gotowego podjąć wyzwania współczesności.

II. Zachęcam do zastanowienia się jak i kiedy ja osobiście realizuję misję i czy ona przeszkadza/pomaga mi w realizacji moich własnych misji.

- Jakie są moje osobiste cele w życiu? W jaki sposób moja służba instruktorska przyczynia się do realizacji moich celów osobistych? Czy cele, jakie stawiam sobie w życiu nie są sprzeczne z misją ZHR? A może właśnie wynikają z misji ZHR?

- Warto też zobaczyć codzienne sytuacje, wybory, decyzje przez pryzmat MISJI ZHR, czy w ogóle mamy taką świadomość, że misję ZHR realizujemy nie tylko w działaniach harcerskich ale całym życiem?

Dla mnie osobiście najistotniejsze w tej misji jest WYCHOWANIE CZŁOWIEKA i warto zastanowić się nad kwestiami problemowymi, np. w jaki sposób odchodzące instruktorki mogą realizować misję ZHR? Czy tak naprawdę instruktorka wychowująca swoje dzieci w oparciu o wartości, które wyniosła z ZHR, nie realizuje nadal misji ZHR w codzienności, nawet kiedy nie jest w czynnej służbie?

III. Misja ZHR jako wyznacznik poziomu pracy.

Studium przypadku: wiejska drużyna, prowadzona przez nauczycielkę, która ma ogólne pojęcie o ZHR, o harcerstwie. Drużyna działa w hufcu, szczepie itd, ale jednak na co dzień jest sama sobie. Nie ma tam nikogo, po kursie metodycznym kto czuwałby nad poziomem pracy. Nie ma też szans na znalezienie takiej osoby ani lokalnie ani nie ma szans na instruktorkę dojeżdżającą. Czy istnienie takiej drużyny pod szyldem ZHR jest zgodne z Misją?

Wskazówki do wychowywania w duchu personalizmu chrześcijańskiego, Pomorska Szkoła Instruktoerek

phm. Katarzyna Stęplowska HR

1. Człowiek staje się osobą poprzez świadome działanie i spełnianie dobrych czynów – harcerki powinny świadomie i w wolności podejmować służbę i wszelkie działania. Nie mogą być one narzucane.
2. Człowiek jest bytem o materialno-duchowej strukturze i nie można tego rozdzielać – harcerki powinny się kształtować nie tylko w jednej sferze np. sportowej czy intelektualnej, ale w każdej równocześnie. Nie można pomijać żadnej ze sfer.
3. Człowiek pozostaje w ścisłej relacji z innymi osobami – Należy umożliwiać harcerkom rozwijanie swoich kompetencji społecznych a także poczucia przynależności do wspólnoty. Jest to w ich naturze aby żyć w społeczeństwie dlatego ważna będzie dla nich obrzędowość i poczucie jedności w drużynie.
4. Człowiek jako byt duchowy, wolny i rozumny posiada niezbywalną godność – Należy uszanować wolność i godność każdej dziewczynki. Okazywanie braku szacunku nie może mieć miejsca. Każdy człowiek został stworzony na obraz Boga.
5. Rolą wychowawcy jest wspierać, umożliwiać i wzbudzać proces samowychowania w człowieku. Dziewczynka w swojej wolności rozwija się sama a my jako wychowawcy jedynie ją ukierunkowujemy.
6. Personalizm to wychowanie ku wartościom, które wychowanek w swojej wolności może przyswoić. Najlepiej zatem przykładem własnym pokazywać mu wartość danych postaw, aby zechciał się na nie decydować we własnym życiu.
7. Celem wychowania jest aby harcerka w wolności, nawet w trudnych warunkach, sama podejmowała dobre moralnie decyzje a nie tylko pod nadzorem drużyny i tylko na zbiórce.
8. Za uznaniem wolności i autonomii wychowanek idzie potrzeba wysokiej indywidualizacji celów wychowania, dlatego bardzo ważne jest realizowanie stopni i sprawności indywidualnych przez harcerki.
9. Ważna jest droga przemian człowieka przez całe życie, dlatego nie należy się skupiać tylko na efektach końcowych ale na nieustawnym rozwoju. Ważne

aby harcerki nie zatrzymywały się w rozwoju tylko aby stawiać przed nimi coraz to nowe wyzwania.

10. Celem wychowania jest prowadzenie harcerek do zbawienia. To jest najważniejszy cel życia każdego człowieka i poprzez ten pryzmat należy podejmować wszelkie działania w drużynie.

11. Wartość każdej harcerki jako osoby jest wyższa niż wartość jakichkolwiek struktur. Nie można przedkładać dobra drużyny nad wolność pojedynczej harcerki. Rozwiązania takie jak np. odpowiedzialność zbiorowa są niezgodne z tym założeniem.

12. Każda harcerka wychowywana w duchu personalizmu powinna zmierzać ku postawie dialogu, solidarności i sprzeciwu wobec niezgodnych z chrześcijańskimi wartościami. Jest to kierunek, który wychowawca powinien wyznaczać i brać pod uwagę planując swoją pracę.

13. Wychowanie do wiary prowadzi do wychowania harcerki nastawionej pokojowo i ekumenicznie. Prowadzi też do poznawania prawdy co jest podstawą budowania wspólnoty. Tylko taka drużyna w której wyznawane są wspólne wartości może stać się wspólnotą dążącą do wspólnych celów. Dlatego tak ważne w harcerstwie jest dbanie o rozwój duchowy harcerek poprzez różne formy – od sprawności i stopni poprzez te bardziej zbiorowe jak duszochwyty czy rekolekcje.

14. Każdy człowiek jest zdolny do dobra, pracowitości, uczciwości. Nie można nikogo przekreślać i godzić się z „bylejakością”. Należy nieustannie dążyć do dalszego rozwoju człowieka we wszystkich sferach.

15. Wychowanie personalistyczne zakłada że każda osoba jest jedyna i niepowtarzalna dlatego sprzeciwia się jakimkolwiek unifikacjom czy standaryzacji. W związku z tym wszelkie nagrody za dobre zachowanie czy punktacja indywidualna według jednych kryteriów nie wpisują się w ten styl wychowania.

Tematy zbiórek/wyjazdów Kręgów Harcerstwa Starszego z tegorocznych planów pracy

(obraz zainteresowań osób w tym wieku)

sporządziła phm. Justyna Gutowska HR

- Bł. papież Paweł VI -Biografia błogosławionego i zapoznanie z jego nauczaniem (gawęda i/lub film); Dyskusja na temat wybranego problemu poruszanego przez Pawła VI np. z Encykliki Humanae Vitae
- Biegówki i sanki wraz z rodzinami harcerskimi
- Biwak Rodzinny na Wykusie
- Biwak zimowy szczerpu –współorganizacja i udział wraz z rodzinami harcerskimi
- Dobra komunikacja

- Dobra organizacja czasu i pracy - lepsze zorganizowanie siebie i swojego czasu za pomocą nowych technologii; nauka dostosowania się do "naszych czasów"; Obsługa wieloplatformowych aplikacji do zarządzania czasem: Evernote, Wunderlist, Google Keep itp.; Praca na urządzeniach mobilnych; Udostępnianie dokumentów
- "Dobre rady nie od parady" - nauka praktycznych umiejętności od naszych babek i prababek- wyrabianie w sobie gospodarności w kontekście przygotowania do roli matek, żon, ... - warsztaty
- Doktryny polityczne i gospodarcze i ich zastosowanie do opisu współczesnej rzeczywistości
- Ekstremalna Droga Krzyżowa
- inteligencja ekologiczna - poszerzenie wiedzy o współczesnych ekologicznych problemach i wyzwaniach i uruchomienie/ wzmocnienie nawyku brania ich pod uwagę w codziennych decyzjach
- In Vitro – potrzeba czy przeszkoda?
- Koedukacja w drużynach i kręgach – kuźnica
- Klub dyskusyjny na temat ideologii gender
- Kuźnica nt. Pracy nad sobą osób dorosłych
- kuźnica o Darwinizmie społecznym
- kuźnica o kobiecości i męskości w 21w
- Kuźnica w formie konferencji na uczelni - przedstawienie założeń i metod harcerskich; przedstawienie efektów rozwoju harcerskiego
- kuźnica „Wiara bez religii, religia bez wiary”
- „Nie pytaj się co Polska może zrobić dla Ciebie, ale co Ty możesz zrobić dla Polski” – temat przewodni wyjazdu kręgu
- nowy patriotyzm, ruchy narodowe, prawica, a harcerstwo – kuźnica
- obstawa medyczna olimpiady sportowej szczepu
- odnowienie (pomalowanie) starej kapliczki
- organizacja Imprezy Na Orientacje dla kilku grup duszpasterstwa akademickiego - propagowanie wartości harcerskich (Krąg będzie miał wpływ na trasę i scenariusz) a tym samym pokazanie harcerstwa / ZHR ludziom z zewnątrz
- Parada z okazji Święta Niepodległości
- Pełnienie służby podczas trwania Lednicy
- Pielgrzymka do Santiago de Compostella
- Piknik imieninowy (świętujemy imieniny Zuzi i Asi), w czasie którego dowiemy się też o świętych Kobietach Joanna, Zuzannie
- pomoc przy organizacji Wigilii dla bezdomnych

- pomoc przy organizacji Orszaku Trzech Króli
- Pomoc w organizacji święta DMB
- pomoc w zorganizowaniu naboru do drużyny harcerzy - Porozmawianie z dyrekcją szkoły, wykonanie plakatu i ulotek, przygotowanie gry terenowej „Harcerski START”, wsparcie drużynowych
- Pracownik, pracodawca, samodzielny podmiot gospodarczy – jak zarabiać na życie
- przeprowadzenie wywiadu z Panią, która znała osobiście Alka, Rudego i Zośkę (nagranie na kamerę i zamieszczenie filmu na stronie internetowej)
- przeprowadzenie zajęć manualno-technicznych z młodzieżą szkolną oraz harcerzami w ramach realizacji projektu „**Zrób to sam**” – na który Krąg pozyskał dofinansowanie
- Organizacja Maratonu Filmowego dla uczelni – wybór bloków tematycznych, moderacja dyskusji po filmach
- Rola Kobiet (Harcerek)w Powstaniu Warszawskim
- Służba u ss. XXX
- Służba w trakcie Triduum Paschalnego
- Spotkanie u Pani Danuty Rossman - spotkanie z „żywą historią” i wspomnienia związane z Akcją Pod Arsenalem
- Spotkanie z pośrednikiem handlu nieruchomościami. Jak bezpiecznie kupić lub wynająć mieszkanie
- Sprzątanie magazynu, zuchówki i harcówki
- Stopień harcerski względem życia codziennego – kuźnica
- Ślepotą widzących, warsztat z głębszego patrzenia - warsztat z pracy z niewidomymi; nauka alfabetu Brajla; następna zbiórka-służba z niewidomymi
- Tworzenie muralu upamiętniającego wybuch II WŚ
- Tworzenie gry miejskiej z okazji 1 marca- konsultacja z IPN
- Udział w obchodach rocznicy wybuchu Powstania Warszawskiego
- Warsztaty kulinarne ze zdrowego żywienia
- Warsztaty ze śmiechoterapii wzorowane na metodach Doktora Clowna; Służba w hospicjum
- „Wartość życia w życiu” - próba szerszego spojrzenia na nasze życie przez pryzmat decyzji które podejmujemy, relacji, które tworzymy, naszych korzeni, aby jaśniej zobaczyć drogę naszego życia, spróbować określić jej kierunek – wędrówka; dzień skupienia; warsztaty (artystyczne, sportowe); ognisko
- Wieczór pieśni patriotycznych (spotkanie otwarte)
- Wizyta w miejskim hospicjum. Rozmowa z chorymi, dotrzymanie im towarzystwa
- Wspólna dyskusja nt form wzajemnego wspierania się członków Kręgu
- Wspólne wyjście do teatru w ramach integracji. Możemy zabrać ze sobą ZZ-y z obydwu Hufców.

- Współprowadzenie festynu osiedlowo-parafialnego
- WWW: Wielkie Wyczyny Wędrowników w formie gry stylizowanej na Matrix
- Wybór drogi życiowej – zawód, stan – planowanie czy otwartość na Nieznane
- Wzory a ideały, czyli jak i co warto naśladować – kuźnica
- Zaduszki Partyzanckie
- Zbiórka poświęcona tematowi zbrodni katyńskiej. Uczczenie pamięci ofiar pomordowanych w Katyniu. Po zbiórce projekcja filmu pt. „KATYŃ” A. Wajdy.
- Zbiórka o malarzu niemieckim
- zbiórka-służba u Brata Alberta
- zbiórka w Domu Samotnej Matki
- zbiórka w klimacie - rozpoznawanie swojej tożsamości w świetle historii swoich przodków; uczczenie pamięci o bohaterach I i II WŚ a także bohaterów mniejszego kalibru a równie ważnego, bohaterów codzienności; uczczenie pamięci zmarłych, o których nikt już nie pamięta
- zdobycie Orlej Perci

Tematy z jedyne go planu KHS układającego się w logiczny ciąg:

- Kurs żeglarski
- Przygotowanie łodzi do sezonu - Nauka i szkolenia z pracy z drewnem i stalą nierdzewna, obsługa narzędzi
- Pływanie ze stowarzyszeniem niepełnosprawnych i drużyną integracyjną
- Kurs na młodszego instruktora żeglarstwa w ramach HAU
- Nauka organizacji i kierowania samochodem razem z przyczepą i łódką
- Zajęcia z żeglarstwa i prace bosmańskie organizowane na obozie 2014 dla drużyn, zastępów, ZZ-tów Szczepu
- Zajęcia z żeglarstwa dla Kursu Drużynowych Wędrowników
- Spływ Wisłą – 5 dniowy biwak żeglarski - Uwrażliwienie na przyrodę, obserwacja jej, nawigacja z gwiazd, Puszczaństwo; Pobudzanie wyobraźni – marzenie o wielkich morskich wyprawach

SEKCJE – z różnych KHS

Harcerski Latający Klub Filmowy - Do uczestnictwa w jego spotkaniach zaproszeni są harcerze i harcerki oraz sympatycy ZHR. Przez oglądanie filmów pragniemy rozwijać: wrażliwość na piękno, umiejętność analizy i interpretacji utworu filmowego i innych utworów wizualnych, zdolność wyrażania własnych opinii i formułowania ocen w szerszym gronie odbiorców. Istotnym celem, który przyświeca tym spotkaniom, jest również dyskusja i refleksja dot. problemów moralnych i egzystencjalnych otaczającego nas świata. raz w miesiącu.

Pogłębiarka - Na spotkaniach ma miejsce medytacja nad Pismem Świętym, dzielenie się wspólnymi przemyśleniami i wspólna modlitwa. Jest to także przestrzeń, gdzie harcerze i harcerki oraz inni członkowie kręgu mają możliwość zapoznać się z duchowością ignacjańską. Każdorazowo spotkanie kończy nieformalna rozmowa służąca konsolidowaniu grupy i wymianie doświadczeń. raz w tygodniu.

Trekkingowo – turystyczna - rozwijanie kondycji fizycznej w perspektywie sierpniowej pielgrzymki, szeroko pojęta turystyka na terenie bliskiej okolicy

Taktyczno Strzelecka - sekcja ta będzie pracować nad nabywaniem i rozwijaniem umiejętności obronnych harcerzy. Należą do nich:

- taktyka czarna (umiejętność walki w terenie zurbanizowanym)
- taktyka zielona (umiejętność walki w terenie leśnym)
- strzelanie z broni krótkiej (strzelanie ostrą amunicją z Glock'a)

Dodatkowo: zdjęcia i filmiki reklamujące trzy metodyki:

https://picasaweb.google.com/112217499708686209467/KursPwd2014?authuser=0&authkey=Gv1sRgCPm8mp_Ns4PnZA&feat=directlink

Porównanie minimów kursów metodyki, przewodniczek i podharcmistrzyń

opracowała hm. Katarzyna Bieroń HR

Kurs metodyki	Kurs przewodniczek	Kurs podharcmistrzyń
Współpraca z rodzicami- KPH, parafią, szkołą (również przy organizowaniu naboru)	Zaistnienie drużyny w środowisku domowym, osiedlowym, szkolnym, parafialnym, współpraca z organizacjami społecznymi i administracją lokalną.	Współodpowiedzialność za ZHR <i>dzielenie się swoimi umiejętnościami i wiedzą; PR, dobre imię Związku, pisma zewnętrzne – wizytówka własna i ZHR; struktura i statut, regulaminy i aspekty prawne (gdzie szukać pomocy oraz konsekwencje prawne)</i>
Prawo i Przyrzeczenie Harcerskie - zrozumienie idei harcerskiej jako służby Bogu, Polsce, ludziom Sposoby realizacji służby w drużynie	1. Służba Bogu, jako sens życia człowieka i kierunek harcerskiej drogi. 2. Służba Bogu w drużynie harcerskiej: • czynienie dobra w jego zwykłym, codziennym	Moje rozumienie Prawa Harcerskiego <i>coraz głębsze spojrzenie na PH, by w konsekwencji</i>

<p>Sposoby realizacji wychowania religijnego w drużynie Sposoby realizacji wychowania patriotycznego w drużynie</p>	<p>wymiarze</p> <ul style="list-style-type: none"> • dbanie o świat, którego jesteśmy gospodarzami • szacunek dla piękna • szukanie prawdy o świecie, życiu, o nas samych • wędrówka drogą miłości (rozwój rozumienia tego pojęcia) • cześć oddawana Bogu w Liturgii Kościoła i własnej modlitwie. <p>3. Służba Polsce jako sprawdzian harcerskiej postawy, aktualność pojęcia „patriotyzm”.</p> <p>5. Służba bliźnim - przysposobienie do służby</p> <ul style="list-style-type: none"> • dialog z drugim człowiekiem (problemy komunikacji) • budowanie więzi międzyludzkich (problem alienacji człowieka) • animacja wspólnych działań • umiejętność pełnienia funkcji w rodzinie <p>6. Służyć „całym życiem”</p> <ul style="list-style-type: none"> • umiejętność dokonywania wyborów w życiu, a poświęcenie i ofiarność • planowanie i organizowanie działań drużyny na rzecz osób niepełnosprawnych 	<p><i>lepiej pracować nad sobą; motywacja do szukania odpowiedzi na pojawiające się wątpliwości; konkretne problemy z życia, wartości w codziennym działaniu, dylematy moralne; świadomość tożsamości ideowej organizacji, z którymi współpracujemy</i></p>
<p>2. Elementy psychologii rozwojowej dzieci i młodzieży: § charakterystyka dziewcząt w wieku 11 - 14 lat (w tym współpraca z harcerzami), § psychologia rozwojowa (ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju emocjonalnego, seksualnego, moralnego, społecznego), § umiejętność reagowania na konkretne, trudne sytuacje.</p>	<p>1. Podstawy psychologii wychowawczej</p> <ul style="list-style-type: none"> • warunki podjęcia samowychowania przez harcerkę • emocje i problemy emocjonalne oraz zachowania obronne • uczucia i ich wpływ na postawę • więzi i wzorce • wola (w tym świadome posłuszeństwo) • wartości • świadomy wybór 	<p><i>Problemy społeczne, emocjonalne i rozwojowe młodzieży i osób dorosłych</i></p> <p><i>Depresja, dwulicowość, uciekanie od problemów, osamotnienie, brak poczucia sensu życia, trudne relacje rodzinne, itd.; niedojrzałość emocjonalna, uzależnienia, relatywizowanie i kontestowanie rzeczywistości jako usprawiedliwienie wyborów, brak odpowiedzialności</i></p>

<p>Planowanie obozu, biwaku drużyny: § program i organizacja Wychowanie gospodarcze w drużynie: § finanse (pozyskiwanie, akcje zarobkowe, rozliczanie, m.in. 1%) § sprzęt (pozyskiwanie, inwentaryzacja, przechowywanie, konserwacja) § harcówka (pozyskiwanie, urządzenie, odpowiedzialność za lokal) Dokumentacja (książka finansowa i inwentarzowa)</p>	<p>3. Organizacja samodzielnego obozu drużyny.</p> <ul style="list-style-type: none"> • formy obozowania • założenia organizacyjne • kwatermistrzostwo i finanse • program • odpowiedzialność i bezpieczeństwo 	<p>Komendantka obozu – funkcja wychowawcza i wynikające z nich szczegółowe zadania wychowawcze, programowe i organizacyjne <i>wszelkie aspekty prawne, finansowe i formalne; realizacja programu wychowawczego w podobozach; ponadto „szczegóły” życia obozowego – np. bałagan w zgrupowaniu, itd.</i></p>
<p>Historia harcerstwa ze szczególnym uwzględnieniem Organizacji Harcerek (w tym chorągwi) i historii ZHR</p>	<p>1. Historia harcerstwa i organizacji harcerek</p> <ul style="list-style-type: none"> • sylwetki instruktorów i instruktorek 	<p>Ja w organizacji <i>Odpowiedzialność, lojalność, zaangażowanie; moje miejsce w organizacji; motywacja do pełnienia służby instruktorskiej</i></p>
<p>1. Charakterystyka harcerek oraz analiza sytuacji w drużynie 2. Formułowanie założeń wychowawczych, dobór metod i form pracy 3. Planowanie zbiórki drużyny 4. Roczny plan pracy drużyny</p>	<p>1. Planowanie pracy wychowawczej w drużynie</p> <ul style="list-style-type: none"> • umiejętność wyłaniania celów wychowawczych • umiejętność przechodzenia od celów wychowawczych do głównych założeń programowych • umiejętność doboru form realizacji założeń programowych 	<p>Perspektywiczne planowanie pracy <i>plany pracy – towarzyszenie przy planowaniu, sprawdzanie; formy pracy: warsztaty dla hufca, członkiń kapituły, wędrowka przybocznych, itp. z utrzymaniem zasady PIC (praktyczne, ideowe, celowe)</i></p>
<p>Praca z kadrą (delegowanie zadań, praca z przyboczną) Praca z funkcyjnymi: Zastęp Zastępowych, Rada Drużyny</p>	<p>Wychowanie kadry następców</p> <ul style="list-style-type: none"> • praca z następczynią • przekazywanie obowiązków, podział kompetencji przy pełni odpowiedzialności • kryzysy kadrowe 	<p>Relacja: przełożony-podwładny <i>Służba drugiemu człowiekowi, karność, pokora i odwaga, posłuszeństwo i wspieranie autorytetu; szacunek należy człowiekowi i szacunek wobec hierarchii</i></p>
<p>Metoda harcerska: zasady i środki – wg podstawowych zasad wychowania harcerskiego w ZHR</p>	<p>Podstawowe zasady wychowania harcerskiego w ZHR</p>	<p>Personalizm - koncepcja wychowania w duchu personalizmu chrześcijańskiego <i>opozycja personalizm – indywidualizm; godność osoby ludzkiej; cel wychowania; sens i praktyczny</i></p>

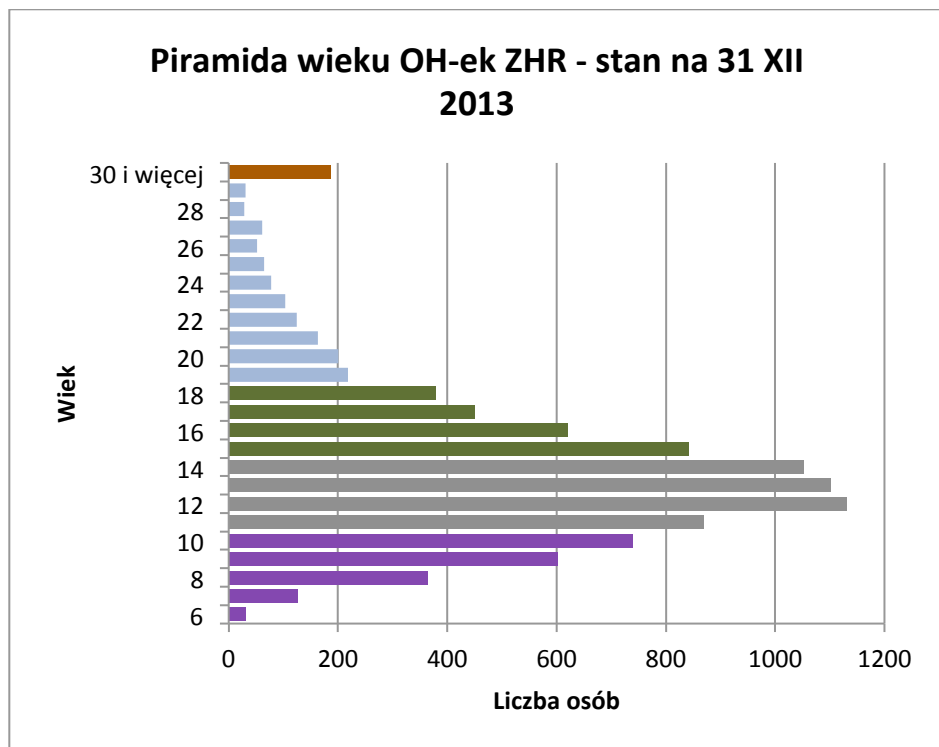
		<i>wymiar pracy nad sobą; wychowanie do wolności (wolność i odpowiedzialność); otwartość; kształtowanie charakteru i postaw; trudności w konsekwentnym praktykowaniu cnót: rzetelności, ofiarności, itd.</i>
Sylwetka drużynowej § przykład własny, kompetencje, obowiązki, § kształtowanie relacji: drużynowa - harcerka; drużynowa – drużyna; drużynowa- opiekunka,	Prawa i obowiązki instruktorek pełniących swoją funkcję.	Kim jest podharcmistrzyńi <i>utożsamienie z określonymi wartościami, oddziaływanie na innych (świadome i nieświadome) między innymi przez autoprezentację (strój, profil na fb, itd.)</i>

O ciągłości pracy wychowawczej, przechodzeniu między poziomami

Inspiracja dla kadr kursów phm i pwd - współpraca między poziomami

opracowała phm. Justyna Gutowska HR

Zuchy – harcerki – wędrowniczki – harcerki starsze (- instruktorki) ...czy znasz chociaż jedną osobę, która przeszła przez wszystkie poziomy? Przekazywanie zuchów do harcerek jest oczywiste, a temat „jak to zrobić?” został już rozwiązany przez wiele osób. Inaczej jest z przechodzeniem z harcerek do wędrowniczek, a z piramidy wieku wynika, że to właśnie w wieku 14/15 lat zaczyna się rozpaczliwa ucieczka naszych podopiecznych z ZHR... Przechodzenia z wędrowniczek do kręgów harcerstwa starszego (KHS) praktycznie nie ma.

Obserwacje z życia

- 14, 15-letnie „wolne strzelce” w drużynach harcerzek po 3 (a drużyn harcerzek w hufcu co najmniej 3...), starsze – w „starszyźnie szczepu”... *bo poza moim szczepem nie ma prawdziwego harcerstwa...* 21-latkowie w drużynach wędrowniczych – generalnie „Stan Wyższej Konieczności”;
- „wędrowniczki to te gorsze”, brak instruktorek wędrowniczych, „HS nie istnieje”...
- przyboczne tropicielki, samarytanki, które NIE CHCĄ zdobywać kolejnych stopni
- 18-letnie harcerki, które nigdy:
  - nie chodziły z plecakiem po górach, nie pływały żaglówką, nie jeździły konno ani na biegówkach, nie były na obozie wędrownym
  - nie opiekowały się dziećmi, niepełnosprawnymi, osobami chorymi, starszymi,
  - nie miały okazji do refleksji, do spokojnego uczenia się podejmowania decyzji: *Jak ja mogę najlepiej służyć Bogu i Polsce? Gdzie jestem najbardziej potrzebna? Do jakiej służby mam najlepsze predyspozycje?* Nie było im to potrzebne, bo „musiały” zostać przybocznymi, drużynowymi. Często też „muszą”

sprostać wymaganiom rówieśników ze szkoły... A tu nagle mają zdecydować o wyborze zawodu, kierunku studiów... i czy poświęcić czas sobie, flirtowaniu na kolonii/obozie z chłopakami, czy też drużynie?

Jakie to ma skutki?

Harcerstwo staje się organizacją towarzyską, gdzie (jeśli nie zostają zastępowymi/ przybocznymi, albo i nawet jeśli tak!) niczego się od dziewczyn nie wymaga, bo nie mamy na to czasu, bo to trudne, bo dziewczyny są zniechęcone, bo nie jesteśmy już dla nich autorytetem, bo my się znamy na zuchach lub harcerkach, a nie wędrowniczkach, a w końcu „bo co - mamy je wyrzucić?”... I tak, z własnej woli, odchodzi z ZHR 2/3 naszych wychowanek – 15-17-letnie tropicielki... **Kto się nie rozwija, ten się cofa!**

Pomysły na rozwiązania na kursie, w hufcu, w chorągwi

Jak o tym rozmawiać na kursie, aby drużynowe miały poczucie, że przechodzenie harcerek do kolejnych poziomów wiąże się z rozwojem? Kilka propozycji:

Kurs pwd

PRACA NAD SOBĄ- HS ma być przykładem dla wędrowniczki, wędrowniczka dla harcerki, harcerka dla zucha. Z badań naukowych wynika, że **to, że stajemy się w harcerstwie przykładem dla innych, najbardziej motywuje do własnego rozwoju, realizacji stopni i sprawności.** => Stawiamy harcerkom za wzór wędrowniczki, mówmy wędrowniczkom, że harcerki szukają w nich wzoru!

Pokażmy cel - każda ma zrealizować HR - każda musi przejść etap wędrowniczki i stać się harcerką starszą, jeśli zechce – instruktorką, a i potem wciąż całym życiem **służyć Bogu i Polsce** – także w pracy, rodzinie... **Wychowujemy ludzi na ludzi, nie koniecznie na instruktorki!**

Uczmy, jak sumiennie spełniać wszystkie obowiązki – te instruktorskie, ale i te szkolne, rodzinne. Zainteresujmy się naszymi przybocznymi, starszymi dziewczynami. Przekażmy kursantkom, że **albo wychowujemy siebie i innych, albo nikogo** – przykład własny to element metody harcerskiej... Tak, musimy nad sobą pracować (rozwijać empatię, dobrą komunikację, pomysłowość...), żeby rzeczywiście wychowywać... zwłaszcza 15-latkę. Ale uwaga, w pracy nad sobą może nam pomóc KHS!:], dlatego:

- **KONIECZNIE ZAJĘCIA O METODYCE HS!!! (jest to w minimum kursu pwd., Wydział HS podpowie kogoś do prowadzenia zajęć lub kierowniczkę lub ktoś z wydziału przyjedzie:))**

- niech na kursie pwd będą też **wędrownicze formy pracy** – kwadrans, wyczyn, wędrowka (ta fizyczna i w przenośni) – niech przyszłe drużynowe ich świadomie doświadczą i stosują je później w pracy z przyboczną/nymi /innymi dziewczynami w wieku wędrc., które nie mają szansy być w drużynach wędrc... Ale najlepiej żeby ją miały!

BRATERSTWO => współpraca pomiędzy drużynami (gromadami, kręgami) – też zaczyna się od kadry! OTWARTOŚĆ na harcerki spoza mojej drużyny, szczepu, hufca... Instruktorkę widzą wszystkie!

- stopniowe przekazywanie – dobrze by było, gdyby kadra drużyny harcerek od czasu do czasu uczestniczyła w zbiórce wędrowniczek (razem ze starszymi dziewczynami z drużyny) i na odwrót, wędrowniczki muszą się zareklamować młodszym dziewczynom, pokazać swoje osiągnięcia i podać im przyjazną dłoń, docenić, dowartościować...

- harce—odwiedziny – w trakcie akcji letniej (uwaga! –samodzielne podróżowanie nieletnich jest legalne pod pewnymi warunkami)
- może: dajmy każdej harcerce szansę pobycia przez przynajmniej rok wędrowniczką (niech zastępowa idzie po przekazaniu zastępu do wędrowniczek na rok zanim zostanie mianowana przyboczną jakiegokolwiek drużyny, niech zdobędzie naramiennik! niech pojedzie na obóz wędrowny! (czy naprawdę tak dużo straci jak nie będzie na całym obozie stałym?) coś a la wymagania do mianowania pełnoprawnej przybocznej?)
- niech dziewczyny odwiedzają też w ramach próby pwd. zbiórki KHS / Eskapadę / Forum HS

SŁUŻBA – ten temat jest kluczowy, i to właśnie dla wieku wędrowniczek. Od zucha do HS (HR) dziewczyna powinna stopniowo przejść przez kolejne stopnie trudności. Dla harcerki starszej postawa służby i pełnienie służby powinno być oczywistością. Tylko jakoś niewiele dziewczyn do tego etapu dochodzi w ZHR... Może podyskutujmy z dziewczynami na kursie o tym, jaka służba jest na poziomie zucha, ochotniczki, tropicielki, samarytanki. Sensowna służba to rzecz, która tak naprawdę bardzo przyciąga nastolatki (których bunt możemy zwrócić przeciwko złu na świecie) i niesamowicie je rozwija, ale trzeba im to pokazać i pomóc im przełamać obawy, wesprzeć, docenić to co robią dobrze, znaleźć odpowiednie pole... Drogie drużynowe gromad i harcerek – nie macie na to czasu? właśnie dlatego najlepiej byłoby, gdyby wasze podopieczne w wieku wędrowniczym trafiły do drużyny wędrowniczek i nie pomijały tego etapu. Poza tym, czy macie czas na ciągłe szukanie nowych pomocnic? nie? - więc zadbajcie o te, które już macie. Dopiero ich szukacie? - nawiążcie współpracę z wędrowniczkami!

SZUKANIE SWOJEGO MIEJSCA W SPOŁECZEŃSTWIE - pokażmy dziewczynom na kursie pwd, że można być harcerką nie-instruktorką (służba Bogu i Polsce nie musi być na funkcji wychowawczej w ZHR), a i że będąc instruktorką pozostaje się harcerką– spotkanie z harcerkami – nie-instruktorkami, od których dziewczyny mogą się czegoś nauczyć; lub np. niech się spytają każdej instruktorki prowadzącej zajęcia o jej zawód/powołanie - jak i dlaczego takie wybrała. Pokazujemy, że jedna osoba może pełnić służbę instruktorską i inną, z resztą to się nawzajem wzbogaca!

Kurs phm – jeśli nie miały tak na kursie pwd, to jw.): +:

Hufiec – wędrowniczki w każdym hufcu! – jeśli jeszcze nie ma w hufcu drużyny wędrowniczek:

- proponowanie instruktorkom kursu metodyki wędrowniczek, dbanie by hufiec zapewniał jak najpełniejszą drogę harcerkom – także czuwanie nad pracą z przybocznymi (korzystaniem z metodyki wędrowniczek)
- współpraca z drużyną wędrowniczek z innego hufca (jeśli możliwa, wykonalna terytorialnie...)
- otwartość na nie-instruktorki, a nawet nie-harcerki. Mamy swoją tożsamość, pilnujemy jej, ale uczmy się współpracować z innymi ludźmi! Od nich też możemy się często bardzo dużo nauczyć! Ale – harcerki, które nie są (i nie zamierzają przynajmniej na razie zostać) instruktorkami, zarówno te, które wyszły z drużyn, jak i nowe (czasem „zarazimy” harcerstwem innych dorosłych!) – skontaktujmy je z KHS, to tam POWINNY trafić, jeśli chcą kontynuować/zacząć swoją przygodę z ZHR, nie muszą być w strukturze hufca i hufcowa może się nie czuć za nie odpowiedzialna – mogą pozostać harcerkami w ZHR oczywiście pod warunkiem, że trafią do KHS (aktualna lista KHS z kontaktami na: www.kregi.zhr.pl?page_id=10). Jeśli się przeprowadzają na studia => może akurat tam działa KHS? Proponować, reklamować! Jesteśmy wszystkie za to odpowiedzialne, bo tylko gdy będziemy działać razem, a nie krytykować nawzajem poziomy, wtedy mamy szansę zapewnić pełny pakiet wychowawczy naszym podopiecznym.

- Chorągiew** – gdzie jeszcze nie ma referatu wędrowniczek – koniecznie niech powstanie
- KHS w każdej chorągwi! (*1 na 2 równoległe chorągwie – w KHS może być koedukacja)
  - warsztaty niekoniecznie teoretyczno-metodyczne – niech będą otwarte dla harcerek starszych –czy musimy się „kisić we własnym sosie”, gdy rozmawiamy o czymś, co dotyczy wszystkich ludzi? (czasem może musimy;P)
- Kapituła HR – współpraca z KHS przy zbiórkach dla kręgu HR-ek? prowadzeniu prób HRek? (-> dyskusyjne spotkania tematyczne)
- przekazywanie KHS zapotrzebowania na tematy kuźnic/DKF/innych otwartych akcji HS – wynikającego z prób HRek
- Referaty wędrownicze i KHS – wspólne sekcje, otwarte dla wszystkich w wieku od 15 lat

Spis treści

WSTĘP	1
ANALIZA WYNIKÓW ANKIET	2
OPISY DOBRZYCH PRAKTYK KURSOWYCH	12
ORGANIZOWANIE BIWAKU PRZEZ KURSANTKI KURSU PRZEWODNICZEK, POMORSKA SZKOŁA INSTRUKTOREK	12
KURS PRZEWODNICZEK "CHATA", WARSZAWSKA SZKOŁA INSTRUKTOREK	14
LISTA TEMATÓW DO DYSKUSJI NA KURSIE PRZEWODNICZEK, LUBELSKA SZKOŁA INSTRUKTOREK	16
KURS PODHARCMISTRZYŃ "WATRA 2012", MAŁOPOLSKA SZKOŁA INSTRUKTOREK	17
MISJA INDYWIDUALNA Z MISJA ZHR, LUBELSKA SZKOŁA INSTRUKTOREK	19
WSKAZÓWKI DO WYCHOWYWANIA W DUCHU PERSONALIZMU CHRZEŚCIJAŃSKIEGO, POMORSKA SZKOŁA INSTRUKTOREK	20
TEMATY ZBIÓREK/WYJAZDÓW KRĘGÓW HARCERSTWA STARSZEGO Z TEGOROCZNYCH PLANÓW PRACY	21
PORÓWNANIE MINIMÓW KURSÓW METODYKI, PRZEWODNICZEK I PODHARCMISTRZYŃ	25
O CIĄGŁOŚCI PRACY WYCHOWAWCZEJ, PRZECHODZENIU MIĘDZY POZIOMAMI	28